

Natura w rolnictwie

2015-09-29

Polska jest krajem typowo rolniczym. Obszary wiejskie stanowią blisko dwie trzecie powierzchni i przeważa na nich ekstensywna gospodarka rolna. Duże rozdrobnienie gospodarstw i tradycyjny typ gospodarowania decyduje o zachowaniu wysokiej różnorodności biologicznej oraz zachowaniu najbardziej powszechnych odmian roślin użytkowych i ras zwierząt hodowlanych. W związku z tym Polska odgrywa ważną rolę w ochronie gatunków i siedlisk krajobrazu rolniczego zagrożonych wskutek nasilenia produkcji rolniczej. Najcenniejsze walory przyrodnicze polskich gruntów rolnych chronione są w ramach sieci Natura 2000. Włączenie gruntu rolnego do sieci Natura 2000 nie wiąże się z koniecznością zaprzestania działalności rolniczej. Obszary Natura 2000 nie są terenami zamkniętymi, na których obowiązują wyłącznie zakazy i ograniczenia. Może być na nich prowadzona normalna, racjonalna gospodarka rolna, nie wpływająca negatywnie na walory przyrodnicze obszaru. Jeżeli zaistnieje konieczność ograniczenia jakiegos rodzaju gospodarowania w celu dostosowania się do wymogów ochrony obszaru Natura 2000, rolnicy mogą otrzymać rekompensatę za utracone dochody wynikające z wprowadzonych ograniczeń.

Wśród korzyści wynikających z gospodarowania na obszarach Natura 2000 wyróżnić można przede wszystkim korzyści finansowe osiągnięte w ramach programów rolnośrodowiskowych. Są one głównymi elementami Planów Rozwoju Obszarów Wiejskich koniecznymi do opracowania i wdrożenia przez państwa członkowskie Unii Europejskiej. W ramach programu rolnośrodowiskowego na lata 2007-2013 rolnicy mogą uzyskać dofinansowania w zakresie poszczególnych działań. Dopłaty przysługują również rolnikom prowadzącym gospodarstwa poza obszarami Natura 2000, ale są one zasadniczo niższe, co dodatkowo podkreśla, jak ważna jest ochrona bioróżnorodności terenów rolniczych. Realizacja programów rolnośrodowiskowych ma przyczynić się do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich z jednoczesnym zachowaniem różnorodności biologicznej poprzez promowanie produkcji rolnej zgodnej z wymogami ochrony środowiska obszarów wiejskich. Przystąpienie do programu jest dobrowolne, a jego uczestnicy mogą liczyć na pomoc formalną ze strony doradców rolnośrodowiskowych i rolniczych. Rolnicy przystępujący dobrowolnie do programu rolnośrodowiskowego są zobowiązani do prowadzenia działalności rolniczej zgodnie z wymogami ochrony środowiska poprzez przestrzeganie określonych zasad, co jest podstawowym warunkiem otrzymania dopłat. Dopłaty, które w zamian za to otrzymują, są rekompensatą za utracone korzyści i poniesione koszty. Przestrzeganie wymagań nałożonych na rolników podlega kontroli pod groźbą sankcji finansowych.

Korzyści, jakie rolnicy mogą uzyskać w zamian za ochronę środowiska prowadzoną w ramach swojej działalności, wykraczają poza zakres korzyści wynikających z programów rolnośrodowiskowych. Racjonalne sposoby gospodarowania – stosowanie w rolnictwie technik przyjaznych środowisku przyczyniających się do zachowania i poprawy stanu bioróżnorodności – zmniejszają koszty funkcjonowania gospodarstw rolnych i wpływają na zwiększenie ich rentowności. Zachowanie bogatej różnorodności biologicznej na terenie gospodarstwa zwiększa możliwość podwyższenia jego opłacalności również poprzez prowadzenie działalności uzupełniających o wysokiej wartości dodanej, na którą istnieje duży popyt.

Na obszarach Natura 2000, z uwagi na ich unikatowy potencjał środowiskowy, z powodzeniem może rozwijać się działalność agroturystyczna, która to w ciągu ostatnich lat zyskuje w Polsce coraz większą popularność. Dzięki rozwojowi agroturystyki przedsiębiorcy mieszkańcy obszarów wiejskich, wykorzystując atuty wynikające ze swojej lokalizacji, mogą osiągać istotne korzyści finansowe. Wzrasta bowiem świadomość ekologiczna Polaków, a wraz z nią popyt na tzw. „czyste” formy wypoczynku przeciwstawiane turystyce o charakterze masowym. Obok wybitnych walorów przyrodniczo-krajobrazowych środowiska wiejskiego oraz sprzyjającej lokalizacji i bogatej kultury wiejskiej, ważną rolę dla współczesnego konsumenta odgrywa dostęp do ekologicznych produktów żywnościowych. Rozwijane w obrębie obszarów Natura 2000 rolnictwo ekologiczne, jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej, jest systemem wpływającym pozytywnie na środowisko naturalne i tym samym odpowiedzią na zapotrzebowanie rynku. Coraz bardziej świadomi ekologicznie konsumenci skłaniają się bowiem ku produktom uzyskiwanym metodami ekologicznymi i są skłonni zapłacić za nie wyższą cenę.

Na obszarach cennych przyrodniczo wytwarzanych jest obecnie wiele rozpoznawalnych i chętnie kupowanych produktów pochodzenia rolniczego. Coraz częściej produkty są łączone z miejscem ich wytwarzania (np. powidła świeckie z Doliny Dolnej Wisły czy karp milicki z Doliny Baryczy). Stwarza to możliwości promocyjne pojedynczych produktów, a przede wszystkim możliwość budowania marki Natura 2000, promującej wszystkie produkty wytwarzane na terenie obszaru i będącej potwierdzeniem ich jakości. Umiejętna promocja i reklama tych produktów może w efekcie przynieść przedsiębiorczym rolnikom wymierne korzyści finansowe bez znaczących zmian w sposobie gospodarowania. Tworzenie marki obszaru cennego przyrodniczo godzi interesy ochrony przyrody z rozwojem terenów rolniczych. Dzięki wysokiej jakości niektórych produktów wytwarzanych na obszarach Natura 2000 jak np. jaja, sery, wyroby wędliniarskie czy usług, jak np. wspomniana agroturystyka i rosnącemu zapotrzebowaniu na nie, sprzedaż bezpośrednia na niewielką skalę może przekształcić się w znaczące źródło dochodów dla gospodarstwa. Działania w zakresie tworzenia marki obszaru cennego przyrodniczo mogą być prowadzone także w ramach Inicjatywy Wspólnotowej LEADER+, włączonej do Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. LEADER jest sposobem rozwoju obszarów wiejskich, realizowanym za pośrednictwem Lokalnych Grup Działania, polegającym na opracowaniu przez miejscową społeczność wiejską lokalnej strategii rozwoju ich obszaru oraz realizacji wynikających z niej projektów.

Szczegółowe informacje na temat rozwoju rolnictwa na obszarach Natura 2000 przedstawione zostały w publikacji - [Korzyści dla rolnictwa wynikające z gospodarowania na obszarach Natura 2000](#).